

Żydowskie święta (ks. prof. M. Rosik 20.01.15r.)

Wśród dni świątecznych obchodzonych przez Żydów za czasów Jezusa wyróżnić należy te, które zostały nakazane Prawem. Najważniejsze to: szabat i Jom Kippur (Dzień Pojednania) oraz trzy święta pielgrzymie: Pesah (Święto Paschy), Sukkot (Święto Namiotów) i Szawuot (Święto Tygodni). Świątowanie wśród Izraelitów oznaczało przede wszystkim radość, wyrażane najczęściej poprzez ucztę świąteczną (z wyjątkiem Jom Kippur) oraz zakaz pracy. Wszystkie święta podporządkowane były liturgii świątynnej i synagogałnej oraz zwyczajom świątecznym.

Jak obchodzono poszczególne święta:

- 1. Szabat** – święto tygodniowe, które podstawy czerpie z Księgi Rodzaju: „Bóg odpoczął po całej swej pracy, którą wykonał stwarzając” [Rdz 2,3]. Hebrajski termin oznaczający dzień szabat wywodzi się od czasownika „szabat” – czyli „odpoczywać”. Nakaz świętowania tego dnia jest zawarty w Dekalogu: „Pamiętaj o dniu szabat, aby go uświęcić. Sześć dni będziesz pracować i wykonywać wszystkie twe zajęcia. Dzień zaś siódmy jest szabatem ku czci Pana, Boga twego. Nie możesz przeto w dniu tym wykonywać żadnej pracy ani ty sam, ani syn twój, ani twoja córka, ani twój niewolnik, ani twoja niewolnica, ani twoje bydło, ani cudzoziemiec, który mieszka pośród twych bram. W sześciu dniach bowiem uczynił Pan niebo, ziemię, morze oraz wszystko, co jest w nich, w siódmym zaś dniu odpoczął. Dlatego pobłogosławił Pan dzień szabat i uznał go za święty” [Wj 20,8-11]. Szabat miał przypominać o panowaniu Boga nad czasem oraz o wyprowadzeniu narodu wybranego z niewoli w Egipcie: „Pamiętaj, że byłeś niewolnikiem w ziemi egipskiej i wyprowadził cię stamtąd Pan, Bóg twój, ręką mocną i wyciągniętym ramieniem: przeto ci nakazał Pan, Bóg twój, strzec dnia szabat” [Pwt 5,15]. Istniała cała masa reguł na temat tego co narusza odpoczynek a co nie.

Po sześciu dniach pracy, Żydzi witali szabat jako dzień wspólnoty rodzinnej i odpoczynku. W piątkowy wieczór wszystko co jest konieczne do właściwego świętowania szabat powinno być gotowe: żywność, lampy oliwne, przygotowane naczynia i rozniecony ogień. Hazzan (przełożony synagogi) wychodził na dach najwyższego domu w danej miejscowości i trzykrotnym dźwiękiem trąby dawał znak o nadejściu szabat. Pierwszy sygnał oznajmiał, że trzeba zakończyć pracę na polach, drugi, że należy zamknąć sklepy i trzeci, by rozpocząć wieczerzę. Po obwieszczeniu rozpoczęcia szabat należało odłożyć filakterie, zapalić lampy szabatowe i włożyć odświętne ubranie – rozpoczynała się wieczerza szabatowa. Gospodyni zapalała świece, na znak wyjścia Izraelitów z Egiptu – Bóg zapalał im światła: „A Pan szedł przed nimi podczas dnia, jako słup obłoku, by ich prowadzić drogą, podczas nocy zaś jako słup ognia, aby im świecić, żeby mogli iść we dnie i w nocy” [Wj 13,21]. Następnie ojciec, paterfamilias (głowa rodziny), odmawiał przed posiłkiem *kidusz*, czyli błogosławieństwo nad kielichem wina, po czym następowała procedura umycia rąk, w której uczestniczyli wszyscy. Rąk nie myto pod bieżącą wodą, tylko polewano, gdyż woda powinna być wylewana na ręce ludzkim wysiłkiem. Następnie wypijano kielich wina. Rozmowy toczyły się na tematy religijne. Kobiety i mężczyźni siedzieli oddzielnie. Panie nie mogły dotknąć mężczyzn (by nie powodować ich nieczystości) i w tym miały dużą wprawę. Śpiewali psalmy ze śpiewników napisanych w jidysz, gdyż hebrajski, jako „święty język” zarezerwowany był tylko do celów kultowych.

Głównym elementem szabat była wizyta w synagodze, to już najczęściej w sobotę do południa.

Synagoga – to słowo pochodzenia greckiego oznaczające „zgromadzenie ludzi”. Pierwsze synagogi powstały prawdopodobnie w czasie wprowadzenia Izraelitów do Babilonu (586r p.n.e.). Na wygnaniu Żydzi pozbawieni świątyni zaczęli najpierw gromadzić się w domach, a później w specjalnie przystosowanych do tego celu salach modlitewnych, by czytać Prawo = Torę (jeszcze nie do końca skompletowaną). Kiedy w 538r p.n.e. upadło cesarstwo babilońskie, a król perski Cyrus wydał dekret i zezwolił Żydom na powrót do domu, to pierwsza fala wróciła dopiero po 15 latach, bo dobrze im się tam wiodło. Natomiast druga fala (ich synowie w 515r Ezdrasz i w 495r Nechemiasz) wróciła by odbudować Świątynię. Kult świątynny przywrócony został w 515r p.n.e.

Liturgia w synagodze – pobożny Żyd po wejściu do synagogi zazwyczaj przez chwilę oddawał się prywatnej modlitwie. Następnie wspólnie recytowano modlitwę *Szema*, czyli „Słuchaj Izraelu”, (Pwt 6,4-9; 11,13-21; Lb 15,37-41), a po niej *Szemonę Estre* „Osiemnaście błogosławieństw”.

W czasach Jezusa błogosławieństw było 12, ale później (ok. 90r.) zostały uzupełnione w kontraście do chrześcijan, zwłaszcza dwunaste błogosławieństwo, a raczej przekleństwo: „Wiarołomcom niech będzie każda nadzieja odebrana a pyszny rząd wykorzeń pospiesznie (jeszcze za naszych dni; a Nazarejczycy i heretycy niechaj w jednym momencie zginą) (i wymazani będą z księgi życia, ze sprawiedliwymi niech nie zostaną zapisani).”

Po modlitwach następowało czytanie Pięcioksięgu, następnie śpiew psalmów, tematycznie związanych z treścią lektury. Po czym odczytywano kolejną lekturę, tym razem z ksiąg prorockich. Po tym czytaniu przewodniczący synagogi lub jego pomocnik wyznaczał kogoś z przybyłych do objaśnienia znaczenia tekstu. Po komentarzu odmawiano Kadisz – modlitwę dziękczynną, a całość kończyły słowa błogosławieństwa Aarona: „Niech cię Pan błogosławi i strzeże. Niech Pan rozpromieni oblicze swe nad tobą, niech cię obdarzy swą łaską. Niech zwróci ku tobie oblicze swoje i niech cię obdarzy pokojem.” [Lb 6,24-26]. Kobiety mają w synagogach oddzielne miejsca.

Szabat to dzień święty. Hebrajskie słowo *kadosz* oznacza święty i inny. Bóg jest święty (*kadosz*), czyli „zupełnie inny” = transcendentny. Izajasz miał wizję, w której Heruby mówią przed Bogiem „Kadosz, Kadosz, Kadosz”: „W roku śmierci króla Ozjasza ujrzałem Pana siedzącego na wysokim i wyniosłym tronie, a tren Jego szaty wypełniał świątynię. Serafimy stały ponad Nim; każdy z nich miał po sześć skrzydeł; dwoma zakrywał swą twarz, dwoma okrywał swoje nogi, a dwoma latał. I wołał jeden do drugiego: «Święty, Święty, Święty jest Pan Zastępów. Cała ziemia pełna jest Jego chwały» [Iz 6,1-3].

Jak Izrael jest całkowicie inny od innych narodów, tak samo szabat powinien być inny od pozostałych dni.

- 2. Jom Kippur** – Dzień Pojednania, przeżywany był przez Izraelitów w duchu pokuty i prześlągania za popełnione grzechy. Był to jednocześnie dzień postu (poszczono cały dzień). To dzień w którym Żydzi mają nadzieję na przebaczenie grzechów, ale nigdy nie mają takiej pewności jak my (przy kratkach konfesjonału).

Dzień Pojednania obchodzono raz w roku, mniej więcej w październiku. Dlatego, gdy ktoś nie mógł uczestniczyć w Jom Kippur, a był nieczysty rytualnie (np. pogrzeb itp.) i przez to nie mógł wejść do synagogi ani do Świątyni, to cierpiał fizycznie, ale przede wszystkim psychicznie. Jak kobieta cierpiąca 12 lat na krwotok [Mk 5,21-34] (upływ krwi powodował nieczystość).

W Jom Kippur przygotowywano dwa koziołki, a arcykapłan wyciągał dwa losy – jeden z napisem „Ofiara za grzechy dla Pana”, drugi z napisem „Azazel”. W ten sposób, jednego kozła składano w ofierze za grzechy, a drugiego wypędzano na pustynię „dla Azazela” (stąd powiedzenie ofiara losu). Arcykapłan wyciągał rękę nad kozłem i przekazywał wszystkie grzechy ludu, i wypędzał go na pustynię tak daleko aż mieli pewność, że tam umrze, a grzechy wrócą tam skąd przysły – na pustynię. „Następnie Aaron rzuci losy o dwa kozły, jeden los dla Pana, drugi dla Azazela. Potem Aaron przyprowadzi kozła, wylosowanego dla Pana, i złoży go na ofiarę prześlągalną. Kozła wylosowanego dla Azazela postawi żywego przed Panem, aby dokonać na nim prześlągania, a potem wypędzić go dla Azazela na pustynię.” [Kpł 16,8-10].

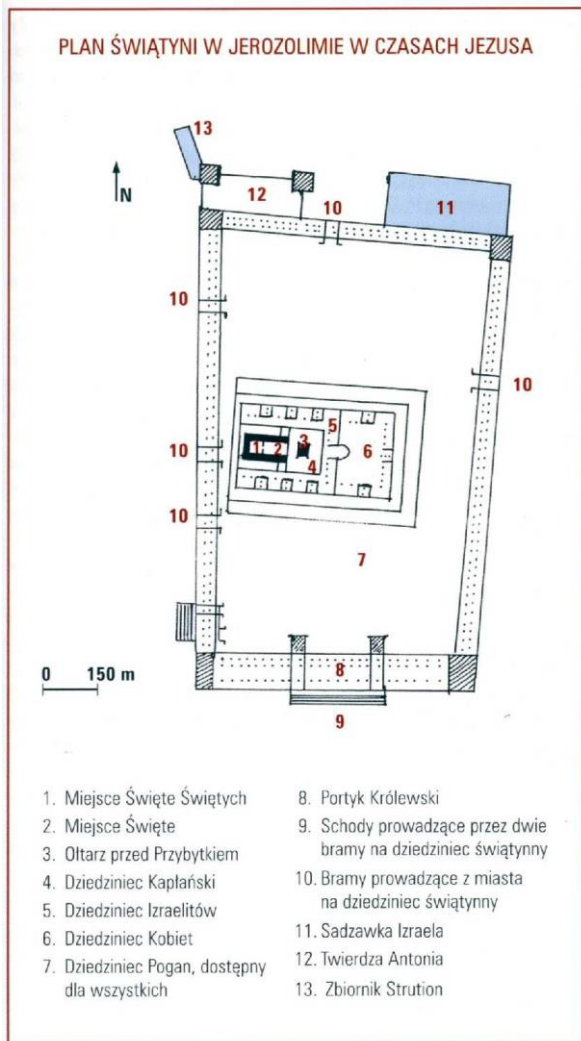
W przekonaniu Izraelitów kozioł wnosił ze sobą na pustynię grzechy ludu. Gdy Izraelici grzeszą, to grzechy spadają zarówno na grzesznych, jak i na świętych, dlatego bali się żeby nie było zbyt dużo grzechów i żeby Bóg nie wyprowadził się ze świątyni (z miejsca „Świętego Świętych”).

W Biblii „woda” oznacza życie, zaś „pustynia” śmierć. Jedynie w Księdze Ozeasza „pustynia” jest miejscem słuchania Boga: „Dlatego chcę ją przynęcić, na pustynię ją wyprowadzić i mówić jej do serca.” [Oz 2,16]. Także w Ewangelii Łukasza pustynia jest miejscem modlitwy: „On jednak usunął się na miejsce pustynne i modlił się.” [Łk 5,16], a w Ewangelii Marka - miejscem odpoczynku dla uczniów utrudzonych działalnością apostolską: „Pójdźcie wy sami osobno na miejsce pustynne i wypocznijcie nieco” [Mk 6, 31]. Jednak w 95% przypadkach pustynia oznacza śmierć, jest znakiem działania szatana, czyli tego od którego śmierć pochodzi.

Żydzi wyznawali swe grzech na głos i wierzyli, że Bóg dokonuje przebaczenia. Kto nie mógł być w Świątyni w czasie Jom Kippur, mógł powierzyć swoje grzechy Bogu w synagodze.

Budowa Świątyni:

Żydzi wracający z niewoli babilońskiej pod wodzą Ezdrasza i Nehemiasza zatroszczyli się przede wszystkim o odbudowę świątyni. Nowy przybytek był mniejszy i nie tak okazały jak świątynia wybudowana przez Salomona, ale najistotniejszy był fakt, że na nowo można było składać ofiary. Architektura świątyni jerozolimskiej odzwierciedla żydowskie przekonanie o obecności Boga w Miejscu Najświętszym. Wyróżniano w świątyni koncentryczne strefy, które przedstawiały się następująco:

Miejsce Najświętsze „Świąte Świątych” → Miejsce Świąte → dziedziniec kapłański → dziedziniec dla mężczyzn → dziedziniec pogan.

Taki układ w świątyni jerozolimskiej, skupiał myśli i serca wierzących Żydów na Miejscu Najświętszym, centrum Wszechświata, w którym siedzibę ma sam Bóg. Miejsce Najświętsze oddzielone było od pozostałych części świątyni zasłoną, na której w symbolu sklepienia niebieskiego (słońce, gwiazdy, planety) przedstawiono miejsce pozaziemskiego przebywania Jahwe.

W Miejscu Najświętszym, za zasłoną stała Arka Przymierza, która znikła ze świątyni po jej zdobyciu przez wojska babilońskie w 587r p.n.e. Jednak teologowie potrafili sobie to wyjaśnić – nie ma Arki, bo Bóg jest tak niepojęty i nieograniczony.

W Miejscu Świątym znajdował się stół na chleby ofiarne, ołtarz kadzielny i Menora – siedmioramienny świecznik, symbol światła (7 ramion m.in. dlatego, że znano wtedy tylko 7 planet).

Ewangelicści zgodnie piszą, że w chwili śmierci Jezusa „zasłona przybytku rozdarła się” [Mk 15,38; Mt 27,51; Łk 23,47] – symbolicznie niebo się otwiera i Boża obecność rozlewa się na cały świat. Od tej chwili, aby spotkać Boga nie trzeba wędrować do świątyni w Jerozolimie. Wystarczy zwrócić się do Jezusa. To On jest nową świątynią. Mówił przecież o sobie: „Zburzcie tę świątynię, a Ja w trzy dni wznamię ją na nowo” [J 2,19]. Dlatego też chrześcijanie przestali składać ofiary w świątyni i chodzili tam tylko na modlitwę. A gdy w 66r wybuchło powstanie, chrześcijanie nie bronili świątyni przed Rzymianami.

Trzy święta pielgrzymie hebr. *regalim*, związane z pielgrzymowaniem do Jerozolimy:

3. **Pesah** – Święto Paschy upamiętnia cudowne uwolnienie Izraelitów z Egiptu pod wodzą Mojżesza. Hebrajski czasownik *pesah* oznacza „przejście” i odsyła do „przejścia” anioła śmierci wśród Egipcjan, bądź do cudownego przejścia Izraelitów przez Morze Czerwone [Wj 14], albo też przejścia Izraelitów (przez całe 40 lat) przez pustynię.

Przebieg uroczystości paschalnych opierał się na zapisie dwunastej Księgi Wyjścia: ofiarowywano baranka paschalnego, skrapiano jego krwią odrzwia domów, mięso zaś spożywano z praśnym chlebem: „Tak zaś spożywać go będziecie: Biodra wasze będą przepasane, sandały na waszych nogach i laska w waszym ręku. Spożywać będziecie pośpiesznie, gdyż jest to Pascha na cześć Pana.” [Wj 12,11]

Podobnie jak szabat, święto Paschy rozpoczynano wieczerzą i wychyleniem pierwszego kielicha wina. Każdy z domowników miał ściśle określoną rolę. Najmłodszy zadawał pytanie o znaczenie spożywania tego posiłku, a ojciec rodziny w formie *haggady* opowiadał historię Izraela. Ale opowiadał ją w czasie terażniejszym – tak dzisiaj też słyszymy w Eucharystii: „to czyńcie na Moją pamiątkę”, by dzisiaj przeżywać to wydarzenie, a nie tylko wspominać. Następnie wychylano drugi kielich wina i rozpoczynano błogosławieństwo niekwaszonego chleba i całego posiłku wraz z barankiem. Przy wypowiedzianiu pierwszego błogosławieństwa spożywano praśny chleb maczany w czerwonym sosie zwanym *charosef*, odmawiano Psalm 114, opowiadający o wyjściu Izraelitów z Egiptu, wypijano łyk słonej wody, na pamiątkę łez, aby przypomnieć ich gorzki los i spożywano baranka z gorzkimi ziołami. Trzeci kielich wina miał najbardziej uroczysty charakter, tuż po nim rozpoczynał się śpiew pieśni Hallelu (Psalmy 112-118). Ostatni, czwarty kielich wina, symbol czwartej zapowiedzi, którą usłyszał Mojżesz: „Przeto powiedz synom izraelskim: Ja jestem Pan!

Uwolnię was od jarzma egipskiego i wybawię was z niewoli, i wyswobodzę was wyciągniętym ramieniem i przez surowe kary. I wezmę sobie was za mój lud, i będę wam Bogiem, i przekonacie się, że Ja, Pan, Bóg wasz, uwolniłem was spod jarzma egipskiego” [Wj 6,6-7]. Przy czwartym kielichu śpiewano Hallelu oraz wielbiono Boga za wszystkie Jego dzieła. W noc Paschy oczekiwano nadejścia Mesjasza.

Ostatnia wieczerza też była wieczerzą paschalną, ale Jezus wprowadził zmiany: „A gdy nadeszła pora, zajął miejsce u stołu i Apostołowie z Nim. Wtedy rzekł do nich: «Gorąco pragnąłem spożyć Paschę z wami, zanim będę cierpiał. Albowiem powiadam wam: Już jej spożywać nie będę, aż się spełni w królestwie Bożym.»” Potem wziął kielich i odmówiwszy dziękczynienie rzekł: «Weźcie go i podzielcie między siebie; albowiem powiadam wam: odtąd nie będę już pił z owocu winnego krzewu, aż przyjdzie królestwo Boże.»” [Łk 22,14-18].

Był jeden kielich dla wszystkich, wszyscy pili z tego samego kielicha. Nie wychylono czwartego kielicha – ten wypijemy w gronie zbawionych z Jezusem. W Eucharystii uobecniamy śmierć Jezusa na krzyżu, a dopełnimy w niebie z Jezusem.

Trzeba zwrócić uwagę, że w żadnej Ewangelii nie ma słowa o spożyciu baranka, bo to Jezus jest Barankiem.

- 4. Sukkot** – Święto Namiotów upamiętnia 40-letnią wędrówkę Izraelitów przez pustynię, kiedy za mieszkanie służyły im namioty, gdy zmierzali do kraju swoich marzeń, do kraju wolności. Mieszkańcy dawnej Jerozolimy stawiali namioty na płaskich dachach swych domów a nawet w domach. Po 40 latach wędrówki nastął czas zbiorów, więc jest to święto o charakterze rolniczym. Przynoszono bukiety ziół, przeznaczone do tradycyjnego „gestu kołysania”, który stanowił dziękczynienie za zbiory i zarazem prośbę o sprzyjający klimat w nadchodzącym roku. Innym ważnym rytuałem był obrzęd czerpania wody: „Ty powiesz w owym dniu: Wychwalam Cię, Panie, bo rozgniewałeś się na mnie, lecz Twój gniew się uśmierzył i pocieszyłeś mię! Oto Bóg jest zbawieniem moim! Będę miał ufność i nie ulękę się, bo mocą moją i pieśnią moją jest Pan. On stał się dla mnie zbawieniem! Wy zaś z weselem wodę czerpać będziecie ze źródeł zbawienia. Powiecie w owym dniu: Chwalcie Pana! Wzywajcie Jego imienia! Rozgłaszajcie Jego dzieła wśród narodów, przypominajcie, że wspaniałe jest imię Jego! Śpiewajcie Panu, bo uczynił wzniosłe rzeczy! Niech to będzie wiadome po całej ziemi! Wznoś okrzyki i wołaj z radości, mieszkanko Syjonu, bo wielki jest pośród ciebie Święty Izraela!»” [Iz 12,1-6]

Radosna procesja, z pochodniami szła od sadzawki Siloam, Kapłan czerpał wodę z sadzawki i niósł ją na wewnętrzny dziedziniec świątyni, i wylewał na ołtarz całopalenia. Zapalano trzy wielkie świeczniki i mężczyźni tańczyli z latarniami, a lewicy grali na różnych instrumentach muzycznych.

W Ewangelii Jana Jezus nawiązuje do tego obrzędu i stwierdza, że On jako Mesjasz spełni zapowiedziane przez „Pismo” wylanie Ducha Świętego: „W ostatnim zaś, najbardziej uroczystym dniu święta, Jezus stojąc zawołał donośnym głosem: «Jeśli ktoś jest spragniony, a wierzy we Mnie - niech przyjdzie do Mnie i pije! Jak rzekło Pismo: Strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza». A powiedział to o Duchu, którego mieli otrzymać wierzący w Niego; Duch bowiem jeszcze nie był, ponieważ Jezus nie został jeszcze uwielbiony.” [J 7,37-39]

W Starym Testamencie „woda” jest symbolem ocalenia – Noe został ocalony z potopu; wody Morza Czerwonego ocaliły Izraelitów. Bóg jest Uzdrowicielem – woda wypływa ze Świątyni.

W Nowym Testamencie woda używana jest w czasie chrztu i przy egzorcyzmach. Mamy też wodę święconą.

- 5. Szawuot** – Święto Tygodni o najmniejszym znaczeniu wśród świąt pielgrzymich. Zwane niekiedy Pięćdziesiątnicą, upamiętnia nadanie Prawa Mojżeszowi na górze Synaj – jest to dziękczynienie za Dekalog.